

ПРОБЛЕМА ДЕГРАДАЦІЇ ҐРУНТІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВІДНОВЛЕННЯ

На сьогоднішній день проблема деградації ґрунтів постала досить гостро, адже вона набула не лише локального, а загальнопланетарного масштабу. Усі світові спільноти повністю усвідомлюють це, але насправді рухаються в тому ж негативному напрямі. Хоча й ведеться пошук певних способів сталого розвитку країн в галузі використання земель, та загрози і далекосяжні наслідки їх деградації великою мірою, нажаль, ігноруються.

Багато відомих учених присвятили свої наукові праці проблемі деградації ґрунту і земельних ресурсів. Серед них Н.С. Гавриш, А.С. Даниленко, А.Г. Мартин, Д.С. Добряк, І.І. Каракаш, Д.І. Бабміндра, А.М. Третьак, В.М. Кривов, О.П. Канаш, І.А. Розумний та ін. А отже проблематика з вивчення деградаційних процесів є досить актуальною.

Поняття деградації земель включає в себе погіршення загального стану, складу, корисних властивостей і функцій земель та, що є важливим, їх родючого шару – ґрунту внаслідок певних природних чи антропогенних чинників. Такий процес більшою чи меншою мірою спостерігався протягом усієї історії людства, тому за загальноприйнятими уявленнями на сьогодні ми маємо зменшення родючості ґрунтів на 30–50 % усієї поверхні суші. Учені роблять невтішні прогнози – в такій ситуації через 130–150 років родючий шар ґрунту буде повністю знищений [1].

Важливість цієї проблеми також полягає в тому, що неможливо зберегти рослинний, тваринний світ, чисту питну воду і незабруднене повітря без збереження родючості ґрунтового покриву та подолання усіх причин і процесів деградації ґрунтів, які роблять неможливими якісне функціонування біосфери та заважають екологічному благополуччю людей.

Міжнародний науковий проект “Глобальна оцінка деградації ґрунтів” (1990) внаслідок своїх досліджень зазначає, що до різних видів деградації схильні близько 2 млрд га ґрунтів, із них 55,6 % – за рахунок водної ерозії; 27,9 % – вітрової ерозії (дефляції); 12,0 % – хімічних чинників; 4,2 % – фізичних (ущільнення, підтоплення тощо) [3]. З цього можна зробити висновок, що екологічні програми країн світу мають бути спрямовані на запобігання настання таких видів причин псування земель, максимальне подолання їх наслідків та зменшення антропогенних навантажень на навколишнє середовище.

Якщо брати до уваги Європу, то найбільш невтішна ситуація складається, насамперед, в Україні, Молдові, Польщі, Румунії. Адже 26 квітня 1986 р. в результаті аварії на Чорнобильській АЕС відбулося катастрофічне забруднення радіоактивними викидами сільськогосподарських угідь (8,4 млн га). Найбільша кількість радіоактивних речовин поширилась в Житомирській (70 %) і північних районах Київської (15 %) областей України, а також в країнах-сусідах [2]. Ця подія і стала переломним моментом, після якого так званий «строк придатності» ґрунту в більшій частині Європи зменшився в декілька разів.

Теперішній загальний екологічний стан ґрунтів погіршується також через засолення, осолонцювання, підтоплення зрошувальних, переосушених і перезволожених земель, підвищення кислотності ґрунтів, руйнування їх структури. Досить поширеною та гострою проблемою є забруднення родючих земель відходами промислового чи сільськогосподарськими відходами. Візьмемо до прикладу частину місцевості Західної України – Калусько-Голинське родовище калійних солей, площа якого становить 1 063,5 га. В минулому видобування калійних солей здійснювали на трьох рудниках – “Калуш”, “Голинь”, “Ново-Голинь”. На сьогодні запаси руди на родовищах уже є вичерпані, а об’єм залишених відпрацьованих порожнин в землі сягає близько 19 млн м³. Саме такий науково необґрунтований і надлишковий видобуток корисних копалин спричинив розвиток екологічного лиха в тій місцевості: просідання земної поверхні, утворення провальних ям, зсувів, забруднення водних об’єктів поблизу рудників, засолення ґрунтів. А це лише один з прикладів повного і невідновлюваного пошкодження ґрунтів на теренах нашої країни.

Також дуже поширеним в наш час по всьому світі є забруднення навколишніх земель сміттям і автомобільними відходами повздож автомагістральних трас. Ґрунт в таких місцях забруднений на відстань до 2 кілометрів від дорожнього покриття. Саме тому тут навіть встановлюються зони забруднення, землі в яких майже не придатні до їх основної функції – родючості.

Отже, земля є безцінним і, здебільшого, невідновлювальним ресурсом, який на даний момент стоїть під загрозою повної деградації і, як наслідок, втрати своїх функцій. Нецільове використання, необґрунтоване вичерпання земельних ресурсів, необдумані земельні реформи та низька екологічна правосвідомість людей у всьому світі призвели до того, що тепер перед світовою спільнотою стоїть одне з найважливіших питань – як зберегти те, що залишилось від родючих земель? Вчені всього світу намагаються знайти наукове вирішення цих проблем, а держави, розуміючи важливість, приймають міри для запобігання деградації родючого ґрунту. Адже це, більшою мірою, наслідок нашої безрозсудності та халатності, і лише ми будемо нести відповідальність перед наступними

поколіннями за те, що ми зробили для Землі, а що ні.

Список використаних джерел

1. Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2017. Випуск 51. С. 63–70.
2. Довкілля для Європи: Національна доповідь України про гармонізацію життєдіяльності суспільства у навколишньому природному середовищі : Спецвипуск до 5 Всеєвропейської конференції Міністерства навколишнього середовища. Київ, 2003. 138 с.
3. Міжнародний науковий проєкт “Глобальна оцінка деградації ґрунтів”. Київ, 1990. 137 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Годованюк А.Й.